

MEET DE

KENNIS

VAN

VOORWOORD

Bestuurders en volksvertegenwoordigers worden geacht besluiten te nemen. Besluiten die gevolgen hebben voor de nabije en de verre toekomst. Wie goed om zich heen kijkt, ziet de gevolgen van besluiten die soms eeuwen geleden genomen zijn. Zo zullen de besluiten die nu genomen worden ook doorwerken in het leven van toekomstige generaties; kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen en hun kinderen.

Van bestuurders en volksvertegenwoordigers mag verwacht worden dat ze die besluiten nemen in het volle bewustzijn dat de toekomst onbekend is en dat besluiten af en toe ook heel anders uitwerken dan van tevoren gedacht.

Dat betekent dat het niet te voorkomen is dat ieder mens, iedere bestuurder en volksvertegenwoordiger, af en toe spijt heeft van eerder genomen beslissingen.

‘Met de kennis van nu...’ Een zin die daarmee begint getuigt van die spijt en de hoop op een milde beoordeling.

Mildheid over eerder genomen besluiten, is wellicht net zo belangrijk als het kritische oordeel over de gevolgen daarvan. Zodat de huidige generatie bestuurders en volksvertegenwoordigers als goede voorouder besluiten neemt, zodat toekomstige generaties in staat zullen zijn hun eigen keuzes te maken voor hun toekomst.

Op 21 september 2023 nam Henk Jan Meijer afscheid als voorzitter van de programmaraad Trendbureau Overijssel. Acht jaar lang heeft hij zich in die rol ingezet voor een kritische reflectie op de lange termijn gevolgen van ontwikkelingen in Overijssel

NU

en een mild oordeel over hen die daar op basis van kennis, oprechte goede bedoelingen en menselijke tekortkomingen het beste van proberen te maken voor de toekomst van Overijssel.

Het was dus passend om tijdens zijn afscheid, onder leiding van Jan van de Venis, Waarnemend Ombudsman Toekomstige Generaties, te reflecteren op de vraag wat goed voorouderschap voor Overijssel betekent.

De bijdragen in deze bundel laten zien hoe inspirerend, divers en verrassend de antwoorden op die vraag kunnen zijn.

Annemarth Idenburg
Directeur Trendbureau Overijssel

INHOUD

Henk Jan Meijer

Frank Stroeken

Jan van de Venis

Trudy Vos

Karen van Rhijn

Teunis IJdens

Saar van der Spek

Anjo Geluk-Bleumink

Margriet Leest

Sigrid Spier

Annemarth Idenburg

Egbert Stolk

Noor Spijkerman

MET DE KENNIS VAN NU ...

Henk Jan Meijer is lid Eerste Kamer, oud-raadslid en oud-wethouder in Den Haag en oud-burgemeester van Zwolle.

Sinds 1982 heb ik onafgebroken als volksvertegenwoordiger en/of bestuurder besluiten mogen nemen. Die ervaring maakt dat ik met enige relativering kijk naar kritiek op besluiten van voorgangers. Steeds vaker ervaar ik dat het 'hier en nu' het richtsnoer is in het politieke debat.

In Nederland nemen we graag andere landen de maat zonder ons te verdiepen in de specifieke cultuur en de historische context. Binnen Nederland doen we dat zelfs op regionale schaal. Een actueel thema, 'elke regio telt'.

Maar deze bijdrage gaat niet over het 'hier', maar over het 'nu'.

Nu ben ik hoe dan ook terughoudend in het aan anderen opleggen van de eigen normen en waarden, maar om dat met terugwerkende kracht te doen gaat mij in ieder geval te ver. Zoals excuses over opvattingen in het verleden, het verwijderen van standbeelden van personen die in hun tijd door niemand gecorrigeerd werden op hun opvattingen en gedrag. Enige relativering is op zijn plaats.

Zelf heb ik vooral ervaring met deze discussies in het fysieke domein. Ik heb gewerkt in de ruimtelijke ordening, was ook als raadslid en wethouder georiënteerd op deze portefeuilles. Zo ben ik regelmatig betrokken geweest bij discussies over toekomstvisies. Voor mij was daarbij altijd het startpunt om te leren van het verleden. Wat stond er dertig jaar geleden in zo'n toekomstvisie? Houdt in ieder geval vast wat toen waardevol was en wat dat nu ook nog is. En analyseer zonder waardeoordeel waarom sommige zaken anders zijn gelopen. In de Tweede Nota ruimtelijke ordening van 1966 stond dat Zwolle naar 200.000 inwoners zou groeien. Het zijn er nu bijna 135.000. Maar die

Enige relativering is op zijn plaats

200.000 inwoners zouden wonen in 50.000 woningen, dat zijn er nu ruim 60.000 door de veel lagere gemiddelde woningbezetting. Qua ruimtebeslag zat de nota er niet zo veel naast, maar door economische en sociaal-culturele factoren dus geheel anders dan gedacht. Goed om in het achterhoofd te houden nu ruimtelijke ordening weer tot leven komt.

Een nog indringender Zwols voorbeeld is het plan uit de jaren zestig om een vierbaans autoweg door de binnenstad aan te leggen of het gemak waarmee in 1965 de St. Michaëlkerk aan de Roggenstraat is gesloopt. Er was toen nauwelijks kritiek. De bestuurders handelden in wat we zo mooi de tijdgeest noemen. Economische vooruitgang stond voorop. Enige mildheid in ons oordeel over bestuurders uit die periode is op zijn plaats.

Maar als het over langetermijnontwikkelingen gaat, en in deze tijd van grote transities is dat zeer relevant, is het wel goed als er bestuurders zijn die de veranderingen in de tijdgeest als eerste aanvoelen. Tegen een meerderheidsopvatting in durven gaan en daarvoor uiteindelijk draagvlak verwerven. Zo is de jaren zeventig veel behouden gebleven in de Zwolse binnenstad. De bescherming van monumentale waarden kreeg eerder dan elders een plek. Zo probeer ikzelf me altijd voor te stellen hoe er over dertig jaar met de kennis van dan tegen mijn beslissingen van nu wordt aangekeken. Dat relativeert in ieder geval de kritiek die je nu soms krijgt.

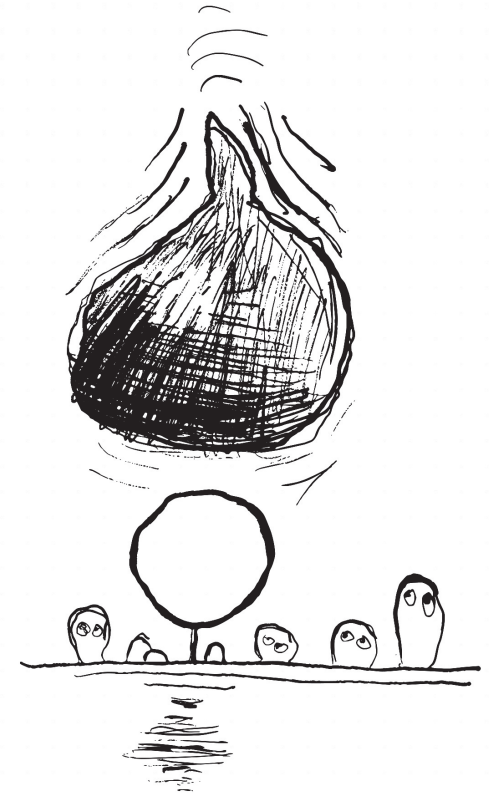
Henk Jan Meijer

21.09.23
hoop

21.09.23
oud of jong

21.09.2023
angst raauw

MET DE KENNIS VAN NU ...

Jan van de Venis is waarnemend Ombudspersoon Toekomstige Generaties

‘Met de kennis van nu...’ Tja, die kennis en het gevoel bij toekomstige generaties moet wel zijn veranderd na de bijzondere avond in Zwolle. Ik mocht deze avond begeleiden en het denkdiner vorm geven. Daarbij raakte ik zelf ook geïnspireerd.

In mijn presentatie zit een mooi voorbeeld van hoe het niet moet. Een verhaal van een Kamper Ui, over slecht stadsbestuur en dan over toekomstige generaties.

Die gaat als volgt: Het ging al jaren niet goed met Kampen. Om de handel aan te laten zwengelen, bedacht een van de ambtenaren van de stad het idee om een brug naar Schokland te bouwen met daarbij een haven. Dit zou nieuw scheepsverkeer en handel aantrekken en daarmee welvaart. De burgemeester was meteen gecharmeerd van het idee en vroeg de gemeenteraad hierover met hem na te denken en hierover te stemmen.

De gemeenteraad reageerde enthousiast. *“Ja, een brug naar Schokland. Want over een brug kun je zo mooi lopen. Ja, ja, en ook varen is prachtig op een rivier met een brug erop en dan kun je er ook onderdoor. Ja, en van een brug kun je vissen. Ja, zeker, en mijn vrouw zal het prachtig vinden om te flaneren over die brug.”* Zo kwamen er allerlei goede ideeën waarom die brug moest komen.

Tot het moment dat een van de gemeenteraadsleden riep: *“Ja, en die komst van die brug zal onze toekomstige generaties dienen.”* Het viel stil en na veel geroezemoes riep iemand door de zaal heen: *“Toekomstige generaties? Toekomstige generaties? Wat hebben toekomstige generaties ooit voor iets goeds voor ons gebracht?”* Na dit geroezemoes viel een stilte en de burgemeester stapte in. *“Ja, dit is duidelijk. En hierbij is besloten en vastgelegd: Wij zullen geen brug naar Schokland bouwen tot nadat de toekomstige generaties iets goeds voor ons zullen hebben gedaan.”*

*Hoe ga je om met hen
die nog gaan komen?*

Dit verhaaltje werd natuurlijk met veel gelach in de zaal ontvangen en toont aan (vanuit de geschiedenis) hoe je als slecht bestuur omgaat met hen die nog gaan komen.

Maar het mooiste kwam na afloop van deze bijeenkomst. De huidige burgemeester van Kampen kwam naar mij toe en hij zei: *“Jan, zullen we dat eens gaan omdraaien? Deze Kamper Ui gaan we uit de geschiedenisboekjes halen. Niet door een brug naar Schokland te bouwen, maar vertel mij nog eens meer en stuur mij nog eens iets meer toe over het hoe. Hoe doe je dat nu en hoe kan een gemeenteraad meer rekening houden met de belangen van toekomstige generaties?”*

En zo is het gedaan en zo leidde deze avond meteen al tot een verandering van blikveld.

Met nieuwe kennis, met vernieuwde kennis van nu gaan we dus wel rekening houden met de belangen van toekomstige generaties.

Jan van de Venis

MET DE KENNIS VAN NU ...

“Ieder besluit is een goed besluit”

Als ambtenaar bij de provincie Overijssel heb ik enorm veel geleerd. Veel benut ik nu – bijna 12 jaar na mijn afscheid – nog steeds. Zo leerde wijlen Harry Timmerman mij dat ieder besluit een goed besluit is. Als jonge professional kwam ik met de stoom uit mijn oren soms bij hem om aan te geven dat een bepaald besluit mijns inziens geen verstandig besluit was. Hij temperde dan mijn opwinding en legde uit dat het goed is alle argumenten vooraf transparant naar voren te brengen en dat we als ambtenaren het besluit van GS/PS vervolgens moesten accepteren. Natuurlijk bedoelde hij ook dat je met relevante nieuwe inzichten en van goede huize moest komen om een eenmaal genomen besluit ter discussie te stellen. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Hieraan moest ik denken toen ik de uitnodiging kreeg 400 woorden te wijden aan een besluit waar ik achteraf spijt van zou hebben. Als bestuurder probeer ik voorafgaand aan besluitvorming het onderwerp/de kwestie van alle kanten te bekijken en me te laten adviseren. Zodat een besluit uiteindelijk ook een wijs besluit is. Achteraf spijt? Gelukkig niet zo heel vaak. Zeker niet wanneer je deze in de context plaatst waarin het besluit genomen is.

In het kader van Trendbureau Overijssel heb ik achteraf wel spijt dat ik niet meer aandacht gevraagd heb voor het toetsen van een strategische visie van de provincie Overijssel uit de jaren 90 over 2020. Ik heb gevraagd deze in 2020 nog eens ter hand te nemen om te bezien hoe we indertijd zaken goed voorspeld hadden en in hoeverre we het helemaal bij het verkeerde eind hadden.

In de jaren 90 – het world wide web was nog geen gemeengoed en Trendbureau Overijssel bestond nog niet – is in heel Overijssel input opgehaald voor de strategische visie richting 2020 *‘vandaag praten over morgen’*. Uiteraard werden alle beschikbare landelijke rapporten geconsulteerd die iets vertelden over de toekomst. Het resultaat: werken aan *‘sociale kwaliteit en welzijn’*. Al het beleid moest daaraan getoetst worden en zo zette de provincie zich onder andere in voor de uitrol van het Kulturhusconcept in Overijssel.

Anno nu hebben we het over het bevorderen van brede welvaart, of in Twente ‘Bruto Twents Geluk’. Oftewel: zo gek was die koers uit de jaren ’90 niet....

Trudy Vos

Karen van Rhijn

tekst: Nynke Laverman / titel: Your ancestor

MET DE KENNIS VAN TOEN ...

Zijn hele culturen van de aardbodem verdwenen, denk aan de Maya's, Romeinen en de Amazones.

Dagelijks fiets ik (65 jr.) naar mijn werk in het Provinciehuis en doorkruis dan de provincie van Reest via Vecht tot IJssel en zie hoe het landschap met de seizoenen verandert.

Soms fiets ik even bij boer Bertus door de stal om te zien hoe het met het boerenleven staat. Omdat mijn beide grootouders boeren waren, heb ik nog steeds een sterke belangstelling voor deze levenswijze (DNA). Boer Bertus heeft zojuist drie gigantische windturbines voor zijn boerderij gekregen en dus kan ik vanaf nu heel snel zien waar de wind vandaan komt.

Opa Teunis oet de Benthe in Dalen heeft nog turf moeten steken om weiland te creëren voor zijn koeien en paarden, later ging hij van zijn boerderij in het dorp naar een ruilverkaveling boerderij omdat er een CenterParcs De Huttenheugte moest komen. Hij kreeg een prachtige nieuwe boerderij met alles erop en eraan. Ook is er aardgas gewonnen op het land, al met al werd er een aardige bijdrage geleverd aan het collectief en de energievoorziening.

Opa Hendrik uut Koekange had prachtige asfalt weggetjes gekregen naar zijn weilanden omdat ook hier aardgas werd gevonden. Beiden hebben er geen probleem van gemaakt dat hun omgeving werd gebruikt om het land van de nodige energie te voorzien. Opa Dalen had naast zijn melkveehouderij ook een hengstenhouderij voor Belgische paarden, als driejarige mocht ik meerijden op zijn werkpaard. Opa Koekange was een 1-paards boer, in de omgeving waren ook enkele 2-paards boeren en deze hadden veel meer in de melk te brokkelen. Dus werd opa, omdat hij er tijd voor had, gekozen als voorzitter van de Coöperatieve melkfabriek (Friesland/Campina) en van de coöperatieve Boerenleen bank (RABO), ook was hij schatter (taxateur) voor de onderlinge brandverzekering (Univé).

*Hij heeft de
transitie geaccepteerd*

Opa Dalen voedde alleen vier kinderen op omdat oma kwam te overlijden toen mijn vader drie jaar was. Toch wist hij binnen zijn drukke bestaan nog ruimte te creëren om ook voorzitter van de Boerenleenbank te zijn (bestuurders van het platteland).

Op mijn fietstocht kom ik dagelijks langs een stukje weiland naast de spoorlijn waar een Belgisch paard graast. Meestal stop ik even om een praatje te maken of om hem een meegebrachte winterwortel te geven. Wij zijn inmiddels beste maatjes (DNA). Het stukje weiland grenst aan het perceel waar de windturbines zijn geplaatst. Tijdens de plaatsing was er niets aan de hand, maar tijdens het proefdraaien heeft ie een week andersom in het weiland gestaan. Niet met zijn achterste naar de wind, maar met zijn achterste naar de windmolens. Hij was het er kennelijk niet mee eens. Inmiddels is ie gewend aan de veranderende situatie en gedraagt ie zich weer voorbeeldig. Hij heeft de transitie geaccepteerd.

Nu boer Bertus nog ...

Teunis IJdens

Met de kennis van nu
en de zorgen voor straks
Vanuit liefde voor later
geen tijd te verliezen
En juist daarom
van het grootste belang

Om ruimte te maken
om stil te staan

Saar van der Spek

MET DE KENNIS VAN NU ...

Gaan we de toekomst maken.

Als je zoals ik al oud bent (78), heb je een rugzak vol kennis en ervaring. Die zware 'last' kan ook enorm in de weg zitten, juist verhinderen dat je open en nieuwsgierig de toekomst tegemoet gaat. Omdat je zo ongeveer wel weet hoe de hazen lopen. Niets is minder waar!

Wat je dus moet doen: af en toe die rugzak grondig opruimen, schoonmaken, zodat je met een frisse blik richting 2040 of nog verder, kunt.

Moet je dan telkens helemaal opnieuw beginnen? Natuurlijk niet. Ballast, vooroordelen, betweterigheid: je kunt het allemaal kwijt, zodat er ruimte komt voor heel veel nieuws: mooie ideeën. Voor 'ik denk dat ik het kan, want ik heb het nog nooit gedaan' (en dat dan samen met anderen), 'waarom eigenlijk niet?', nieuwe weggetjes of minder van hetzelfde, meer verrassingen.

Ervaring is fijn, maar zuinig gedoseerd en daar waar het een bijdrage levert, want dat kan ook.

Dus: met de kennis van nu gaan we als voorouders aan de slag zonder uitgestippelde, gekende toekomst, maar met een open blik. Als bestuurders en volksvertegenwoordigers, samen met wie maar mee wil doen: alle generaties. We verrassen elkaar met wat we onderweg ontdekken en delen onze vondsten met wie ze maar hebben wil.

Anjo Geluk-Bleumink

MET DE KENNIS VAN NU ...

weet ik dat weg-, terug- en vooruitkijken er altijd zijn

Volgens mij doe ik vooral aan terug- en vooruitkijken. Terugkijken in de vorm van herinneringen van mijn persoonlijk leven: van geboorte en opgroeien op Aruba en studeren en het vormen en ervaren van het jong volwassenleven tot ouder worden in Nederland. Dit inclusief het aanpassen, adopteren of een eigen vorm bedenken van gewoontes. En wat geef je door aan je eigen kinderen en hoe gaan zij ermee om in hun leven? Dat bedenk je niet allemaal van tevoren maar het gebeurt wel.

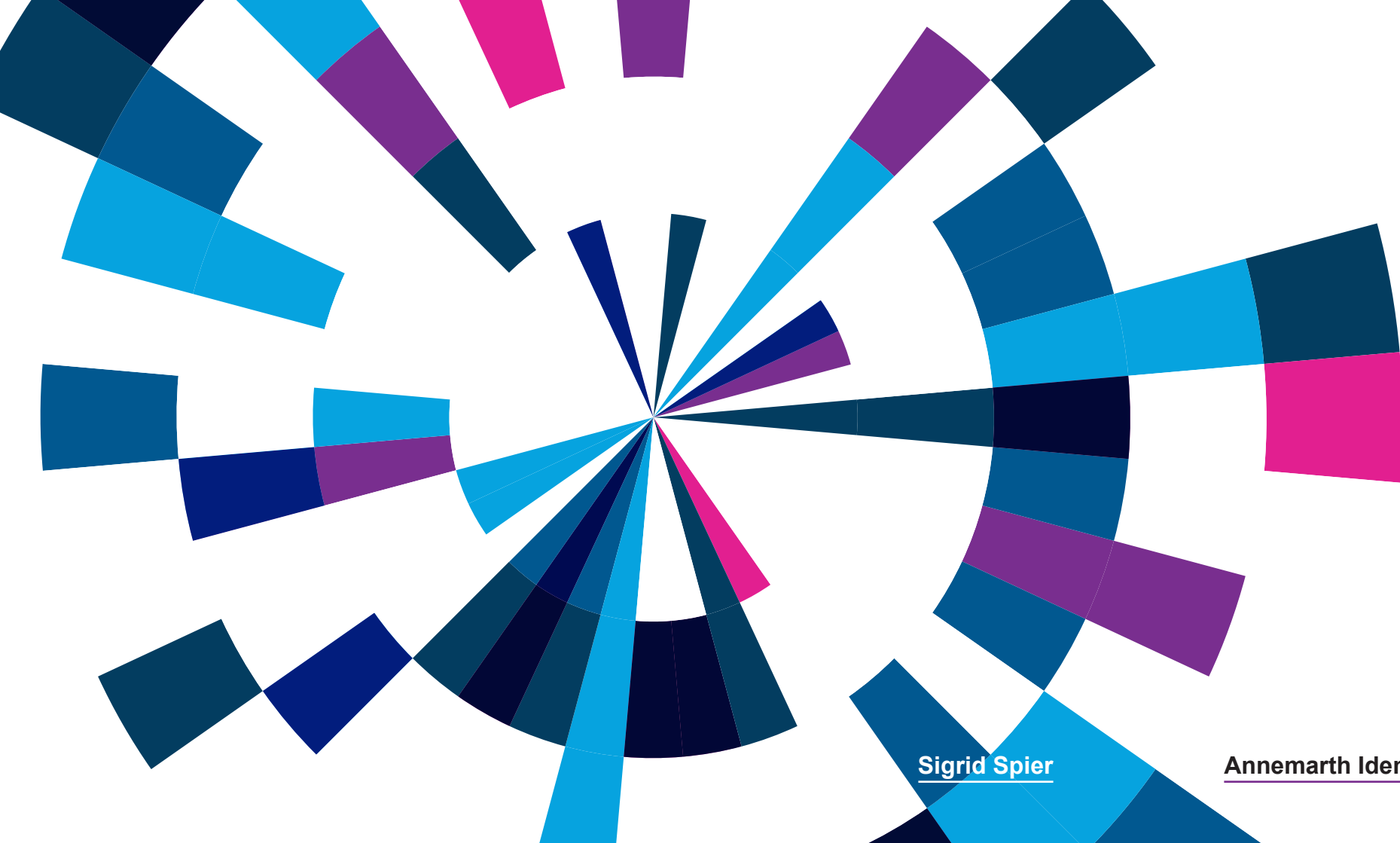
Bij vooruitkijken denk ik aan bruggen bouwen (sowieso prachtige versiering in weilanden, dorpen of steden), verbinding maken. Ik ben nieuwsgierig naar groei, ontwikkeling van de mens en de vorming van de straat, de stad, de provincie, de wereld. Hoe kan ik hierbij helpen, meedenken én samen met wie kan ik dit doen?

In de loop van de jaren is in vele steden en provincies de opkomst van kinder- en jongerenraden. Hoe blij ben ik hiermee! Puur omdat wij allemaal ook jong zijn geweest met eigen wil en gedachten. Ook omdat we kinderen en jongeren opvoeden voor later, met onze eigen gewoontes waarmee we zijn opgegroeid en onze eigen verworven kennis in onze ontwikkeling. Deze waren gericht op onze toekomst welke inderdaad het nu van ons leven is. Maar door betrekking van de tegenwoordige kinder- en jongerenraden brengen we nieuw- of andersdenken inclusief alle technologie en andere innovaties in de vorming en bouw van steden en de provincie van en voor de toekomst. De tijd waarin deze kinderen en jongeren hun jong volwassenleven ervaren. Zij, als vertegenwoordigers van kinderen en jongeren, bouwen, samen met anderen van verschillende leeftijden, aan hun leefomgeving van later.

*Hoe kan ik hierbij helpen,
meedenken én samen met
wie kan ik dit doen?*

Met de kennis van nu voor later, zou ik bewust bouwen aan mensenbruggen, menselijke verbindingen. Door bewust kinder- en jongerenraden, inclusief organisaties met ambassadeurs van bijvoorbeeld toegankelijkheid en laaggeletterdheid, filosofen en maatschappijkritische makers van kunst en cultuur zichtbaar betrekken bij plannen en ontwikkeling van de toekomst van de straat, de stad, de provincie en meer.

Margriet Leest

Met kennis, dacht ik,
Gaan we de toekomst maken.
Nu weet ik dat niet.

Verbeelding is nu,
Waarop ik mijn toekomst bouw,
Vol klank, kleur en geur.

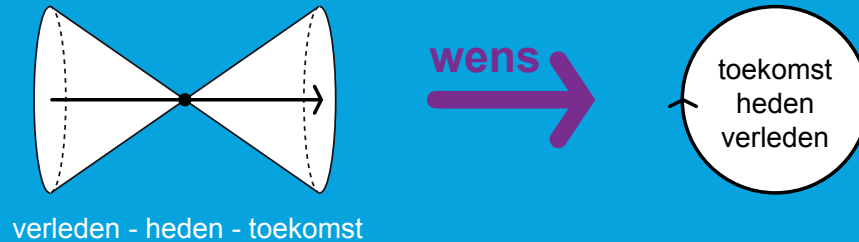
Vrij van zekerheid,
Groeit zo mijn vertrouwen in
Dat anders weten.

Sigrid Spier

Annemarth Idenburg

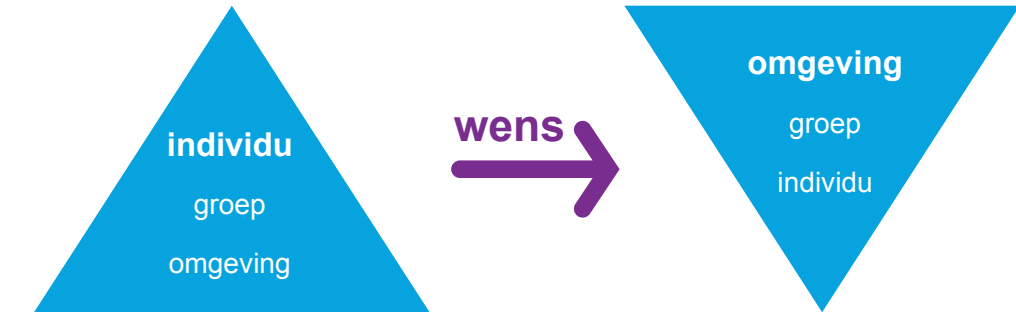
JIJ BENT MIJN ANDERE ZELF

twee perspectiefwisselingen voor een betere wereld

In het tijdsperspectief van inheemse volkeren vallen verleden, heden en toekomst samen: voorouders en naouders zijn aanwezig in het hier en nu. Recent onderzoek naar *Mental Time Travel* laat zien dat het denken over verleden, heden en toekomst in hetzelfde hersengebied plaatsvindt.

Zullen we ons tijdsbeeld kantelen en intergenerationeel gaan denken?

De eenheid van mens en omgeving staat voor inheemse volkeren buiten kijf: “*if we take care of Country, Country will take care of us*”. Waar *classical cognition* zich vooral richt op de hersenen, *embodied cogniton* op de relatie tussen hoofd en lichaam, ziet *extended cognition* een integratie tussen hoofd, lichaam en omgeving.

Zullen we de omgeving als onderdeel van onszelf gaan zien?

JIJ BENT MIJN ANDERE ZELF
als individu, groep of omgeving in verleden, heden of toekomst

DE BOMEN SPREKEN MET ELKAAR

Al jaren staat het boek *Braiding Sweetgrass* van Robin Wall Kimmerer op mijn leeslijst en deze herfstvakantie heb ik eindelijk de tijd genomen om eraan te beginnen. Dat had ik toch echt eerder mogen doen!

Eerst even wat feitjes op een rij. Het boek is geschreven door Robin Wall Kimmerer; een Native American, ze stamt af van de Potawatomi, een inheemse stam die in de Verenigde Staten leeft. Ze is botanist en professor Milieu- en bosbiologie. In *Braiding Sweetgrass* combineert Kimmerer haar wetenschappelijke kennis over planten, eeuwenoude wijsheid en legenden van haar inheems-Amerikaanse voorouders en persoonlijke verhalen tot een betoverend geheel.

Het verhaal over notenbomen in het eerste deel van het boek fascineert mij meteen enorm. Kimmerer beschrijft hoe de pecanbomen op het land van haar ouders en voorouders niet elk jaar oogst geven maar vruchten/noten produceren in onvoorspelbare intervallen. Sommige jaren een overvloed, de meeste jaren niks. Een cyclus die bekend staat als *mast fruiting*. In het Nederlands mastjaren genoemd. Door de hoge concentratie calorieën in de noten kunnen de bomen niet elk jaar geven. Zij doen er jaren over om suikers aan te maken en in plaats van steeds een beetje te geven sparen zij de calorieën en slaan dit als zetmeel op in hun wortels.

Er zijn verschillende theorieën die dit verschijnsel proberen te verklaren. Sommige stellen dat het de simpele uitkomst is van de energiebalans van de boom; hij geeft alleen vruchten als deze het zich kan veroorloven. Dat lijkt heel logisch. Maar bomen groeien en verzamelen calorieën met verschillende snelheden gebaseerd op hun habitat. Degene op vruchtbare grond worden snel 'rijk' en de schaduwrijke arme burens hebben het moeilijk en moeten jaren wachten voor zij een overvloed kunnen produceren. Als deze hypothese waar zou zijn dan zou elke boom noten geven op zijn eigen tempo. Maar dat doen ze niet.

Als één boom noten geeft, geven álle bomen noten – er zijn geen solisten. Niet één boom in een gaard, maar de hele gaard, niet één gaard in het bos maar alle gaarden door het gehele district en door de gehele staat. De bomen gedragen zich niet als individuen maar als een collectief.

Laat dat even tot je doordringen...

Hoe ze dit exact doen weten we nog niet. Het heeft voor een deel met het overleven van de soort te maken en er is bewijs dat signalen uit de omgeving er mee te maken hebben. Maar gezien de individuele voorkeuren in habitat is het niet aannemelijk dat alleen de omgeving de sleutel is tot deze synchroniciteit.

Kimmerer geeft aan dat haar voorouders vroeger altijd zeiden dat de bomen met elkaar spreken. Recent bewijs geeft aan dat bomen inderdaad met elkaar praten. Via een soort hormonen die geladen zijn met betekenis. Communiceren ze zo ook over synchroon noten geven?

Er is zo veel dat wij met onze menselijke capaciteit (nog) niet kunnen begrijpen... Laten we daar eens wat vaker bij stil staan en dat dan met mildheid doen; we hoeven het niet allemaal te begrijpen. Mogen we ons ook wat vaker gewoon verwonderen? Hopelijk doorbreken we dan de vanzelfsprekendheden waarmee we de wereld en onze toekomst tegemoet treden.

Bij deze ook een boeken tip voor de kinderen of om voor te lezen aan de kleinkinderen: *Opa en de walnoot* door Ammi-Joan Paquette.

Noor Spijkerman

COLOFON

Deze bundel is tot stand gekomen dankzij deelnemers aan het denkdiner in het kader van het afscheid van Henk Jan Meijer als voorzitter van de Programmaraad Trendbureau Overijssel.

Ontwerp: Sigrid Spier
Drukwerk: Zalsman BV

December 2023